

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Endocentryzm i egzocentryzm moralny, aprobatą społeczną i empatia u wolontariuszy hospicyjnych

Author: Jagoda Sikora

Citation style: Sikora Jagoda. (2015). Endocentryzm i egzocentryzm moralny, aprobatą społeczną i empatia u wolontariuszy hospicyjnych. "Ogrody Nauki i Sztuki" (T. 5 (2015), s. 278-284), doi 10.15503/onis2015.278.284

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

ENDOCENTRYZM I EGZOCENTRYZM MORALNY, APROBATA SPOŁECZNA I EMPATIA U WOLONTARIUSZY HOSPICYJNYCH

Jagoda Sikora, e-mail: sikora.jagoda@gmail.com
Uniwersytet Śląski
Ul. Bankowa 12, 40-007 Katowice

STRESZCZENIE

Przedmiotem niniejszego artykułu jest analiza endocentryzmu i egzocentryzmu moralnego w powiązaniu z poziomem empatii i aprobaty społecznej u wolontariuszy hospicyjnych. Celami przeprowadzonego badania były: zidentyfikowanie czynników motywujących do podejmowania pracy wolontariackiej, określenie różnic pomiędzy wolontariuszami (grupa badawcza) a osobami, które nigdy nie podejmowały żadnej działalności wolontariackiej (grupa kontrolna) w zakresie powyżej wymienionych zmiennych oraz zbadać, czy wolontariusze ze względu na charakter swojej pracy charakteryzują się wyższym poziomem empatii i niższą potrzebą aprobaty społecznej. Uzyskane wyniki pozwalają na stwierdzenie, że badane grupy nie różnią się w zakresie poziomu endocentrycznej i egzocentrycznej motywacji oraz empatii. Zanotowano natomiast, że wolontariusze charakteryzują się wyższym poziomem zmiennej aprobaty społecznej niż osoby z grupy kontrolnej. W związku z powyższym można sądzić, że potrzeba aprobaty społecznej jest ważnym czynnikiem motywującym jednostkę do podjęcia pracy wolontariackiej.

Słowa kluczowe: wolontariat, hospicjum, zachowania prospołeczne, altruizm, empatia

Endocentric motivation and exocentric motivation, social approval and empathy in hospice volunteer

ABSTRACT

In this paper author decide to analyzed endocentric and exocentric and moral self-centeredness in conjunction with the level of empathy and the level of social approval, which appear to be significant in the context of work by volunteers of hospice.

Therefore, the aim of the study and performed the research led to the question: What factors can predict volunteering? Are hospice volunteers different from people who never take volunteering? Volunteers presents higher levels of empathy, a lower need for social approval?

The conclusions of the study focused on several areas. There was no significant difference between the groups in terms of endocentric and exocentric motivation and empathy. Significant differences were noted in terms of social approval.

Key words: empathy, endocentric motivation, exocentric motivation, social approval, hospice, volunteers

WSTĘP

Wolontariat hospicyjny to często podejmowana tematyka badawcza na gruncie pedagogiki czy socjologii. Niestety, istnieje niewiele badań psychologicznych dotyczących specyfiki funkcjonowania wolontariuszy. Pełniona przez nich funkcja ma charakter służby wspierającej pielęgniarstwa, lekarzy oraz rodzinę chorego. Ten rodzaj pracy prospołecznej, świadczonej najczęściej wobec osób w podeszłym wieku, jest bardzo wymagającą formą pomocy. Obejmuje ona pielęgnację terminalnie chorych pacjentów, towarzyszenie im, rozmowę, udzielanie wsparcia (choremu i jego rodzinie), pomoc w prostych, codziennych czynnościach. Jednocześnie od wolontariusza wymaga się szczególnych zdolności, a w szczególności empatii oraz cierpliwości.

W niniejszym artykule przedmiotem analizy są mechanizmy motywacji egzocentrycznej i endocentrycznej w powiązaniu z poziomem empatii i poziomem potrzeby aprobaty społecznej. Te ostatnie wydają się być istotnie znaczące w kontekście wykonywanej przez wolontariuszy hospicyjnych pracy.

W badaniach Jerzego Karyłowskiego¹ wykazano związek pomiędzy empatią a występowaniem motywacji egzocentrycznej oraz pomiędzy motywacją egzocentryczną i endocentryczną a niskim poziomem aprobaty społecznej. Po-

1 J. Karyłowski, *O dwóch typach altruizmu. Badania nad endo- i egzocentrycznymi źródłami podejmowania bezinteresownych działań na rzecz innych ludzi*, Warszawa 1982.

sługiwanie się mechanizmami endocentrycznej i egocentrycznej motywacji przez wolontariuszy hospicyjnych wydaje się być niezwykle interesujące ze względu na charakter ich pracy. Badacz sformułował odrębny podział mechanizmów zachowań altruistycznych. Istotnym czynnikiem, który posłużył jako kryterium klasyfikacji stał się charakter postulowanych wzmocnień. W zachowaniach pierwszego typu istotą wzmocnienia jest podniesienie lub utrzymanie dobrej samooceny. Czynnikiem, który leży u podstaw tego rodzaju zachowania, jest antycypacja pożądanej zmiany. W przypadku drugiego typu zachowania altruistycznego motywacja opiera się na założeniu, że zmiana – poprawa sytuacji innej osoby – będzie gratyfikacją samą w sobie (bez znaczenia jest w takiej sytuacji fakt, czy dane zaangażowanie w pomoc będzie mieć wpływ na samoocenę jednostki). Pierwszy typ motywacji nazwany został motywacją endocentryczną, natomiast drugi egocentryczną.

Egocentryczne mechanizmy związane są z próbą uzyskania zmiany określonej sytuacji bez oczekiwania wpływu na własną samoocenę. Uwaga jednostki nie jest skoncentrowana na własnej strukturze „ja” (na sobie), tylko na świecie zewnętrznym, na osobach potrzebujących pomocy. Z motywacją tą związana jest postawa altruizmu. Dotyczy ona istnienia w systemie poznawczym jednostki bogatych treściowo reprezentacji innych ludzi. Karyłowski² podkreśla, że do takich wniosków doszli badacze o różnych orientacjach teoretycznych, tj. Hoffman oraz Reykowski³.

Oba rodzaje mechanizmów uruchamiane są zgodnie z zasadą dostrzeżonej rozbieżności pomiędzy stanem innej osoby a standardami składającymi się na „ja” lub posiadanymi reprezentacjami poznawczymi. W oparciu o daną rozbieżność generowane jest napięcie, które staje się motywatorem i zmusza pośrednio do podjęcia próby odzyskania stanu równowagi. W obu mechanizmach „działanie na rzecz innych” pełni rolę regulatora. Ze względu na liczne badania podkreślające wyższy poziom empatii u osób pracujących w charakterze wolontariuszy interesującym problem badawczym stało się pytanie, czy podejmowanie wolontariatu będzie wpływało na posługiwanie się mechanizmami egocentrycznej motywacji.

Badania prowadzone przez J. Karyłowskiego⁴ wykazały brak korelacji mechanizmów egocentrycznej i endocentrycznej motywacji ze zmienną aprobaty społecznej. Ze względu na fakt, że zmienna ta mogłaby mieć charakter zakłócający, zdecydowano się na jej pomiar.

CEL BADAŃ

Głównym celem badania było uzyskanie informacji o różnicach pomiędzy wolontariuszami hospicyjnymi a grupą kontrolną pod względem nasilenia empatii, aprobaty społecznej, endocentryzmu i egocentryzmu moralnego.

Sformułowano następujące pytania badawcze:

- Czy istnieje zależność pomiędzy wolontariuszami hospicyjnymi a osobami, które nigdy nie podejmowały wolontariatu, w zakresie egocentrycznej i endocentrycznej motywacji, poziomu empatii i makiawelizmu? Jeżeli tak, to jak się ona przejawia?

Dodatkowo sformułowano poniżej wymienione pytania pomocnicze:

- Jaka jest zależność pomiędzy podejmowaniem wolontariatu a przewagą endocentrycznej i egocentrycznej motywacji?
- Czy istnieje i jak się przedstawia zależność pomiędzy podejmowaniem wolontariatu a poziomem empatii?
- Czy istnieje i jak się przedstawia zależność pomiędzy podejmowaniem wolontariatu a poziomem potrzeby aprobaty społecznej?

Przy tak sformułowanych pytaniach badawczych układ zmiennych przedstawia się następująco:
zmienna niezależna – wolontariat

Zmienna ta rozumiana jest jako fakt podejmowania pracy bez wynagrodzenia na rzecz hospicjum. Ponieważ został określony typ pracy wolontariackiej, do grupy właściwej włączono wszystkie osoby pracujące jako wolontariusz akcyjny, medyczny lub niemedyczny. Każdy z typów wolontariatu wyrażony został na skali trójstopniowej: 1 – wolontariusze akcyjni (nieregularny kontakt z pacjentami), 2 – wolontariusze niemedyczni (regularny wolontariat, nieregularne kontakty z pacjentem), 3 – wolontariusze medyczni (regularny kontakt z pacjentem). Wolontariat został zbadany za pomocą pytania w ankiecie: „Czy pracuje Pan/Pani jako wolontariusz hospicyjny?”.

zmienne zależne – endocentryzm i egocentryzm moralny, empatia, aprobata społeczna.

- Endocentryzm i egocentryzm moralny

2 Tamże.

3 J. Reykowski, *Motywacja, postawy prospołeczne a osobowość*, Warszawa 1979.

4 J. Karyłowski, dz. cyt.

Zgodnie z teorią J. Karyłowskiego⁵ zmienna ta rozumiana jest jako przewaga motywacji egzocentrycznej lub endocentrycznej. Niskie natężenie danej zmiennej świadczy o endocentrycznej motywacji, natomiast wysokie natężenie o motywacji egzocentrycznej. Pierwsza z nich (egzocentryczna) związana jest ze świadomą koncentracją na drugiej osobie, na jej potrzebach i uczuciach. Podejmowana w określonej sytuacji decyzja motywowana jest kalkulacją zysku, który może odnieść druga osoba. Z kolei motywacja endocentryczna rozumiana jest jako skupienie się na własnym, moralnym aspekcie „ja”. Zmienna ta została zmierzona za pomocą kwestionariusza KEEM (Kwestionariusz Egocentryzmu i Endocentryzmu Moralnego). Narzędzie to składa się z ośmiu krótkich historyjek o charakterze projekcyjnym, które mają pokazać „Jak przebiega proces podejmowania decyzji?”. Każde z krótkich opowiadań zawiera dwie odpowiedzi dotyczące udzielenia lub nieudzielania pomocy oraz zestaw kilkunastu zdań (przypisanych do każdej opcji) określanych jako „dialog wewnętrzny”. Osoba badana proszona jest o wnikliwą refleksję nad myślami, które nasuwają się podczas czytania historyjki i zaznaczenie wybranych myśli. Tym, co jest interesujące dla badaczy, jest nie tyle finalna odpowiedź (czy osoba zdecyduje się pomóc czy nie), lecz myśli, które są wyrazem endocentryzmu lub egocentryzmu moralnego. Wskaźnikiem wysokiego natężenia zmiennej będzie wysoki wynik uzyskany w kwestionariuszu KEEM.

Empatia

Rozumiana jest jako wewnętrznie złożony konstrukt, składający się z wrażliwości poznawczej i emocjonalnej. Oba typy wrażliwości są silnie ze sobą powiązane i jednocześnie łatwo rozróżnialne. Zmienna ta badana jest za pomocą Interpersonalnego Indeksu Reaktywności autorstwa M. H. Davisa (IRI)⁶. Test składa się z 20 twierdzeń tworzących 4 podskale: (1) „przyjmowanie perspektywy” – to umiejętność dostrzegania perspektywy innych osób, (2) „fantazje” – mierzy zdolność do rozumienia uczuć postaci fikcyjnych, (3) „empatyczna troska” – określa tendencję do doświadczenia sympatii i współczucia, (4) „osobista przykreść” – ocenia typowe reakcje emocjonalne związane z dyskomfortem w sytuacji odczuwania doświadczanych przez innych negatywnych emocji. Osoba badana wybierała odpowiedzi na poszczególne twierdzenia od 0 do 4, gdzie 0 - *Zupełnie tak/ila nie jestem* do 4 - *Tak/ila właśnie jestem*.

Wskaźnikiem wysokiego poziomu empatii jest uzyskany w teście IRI Davisa wysoki wynik ogólny.

- Aprobata społeczna

Zmienna ta jest rozumiana jako tendencja do przedstawiania siebie w korzystnym świetle, aby uzyskać akceptację społeczną. Pomiar został dokonany za pomocą Kwestionariusza Aprobaty Społecznej autorstwa Radosława Drwala i Jolanty Wilczyńskiej⁷. Narzędzie składa się z 30 twierdzeń oraz odpowiedzi „prawda” lub „fałsz”. Konstrukt ten zbadano z dwóch powodów. Po pierwsze – aby możliwie najlepiej kontrolować świadome lub nieświadome dążenie do zafałszowywania wyników badania na własny temat. Po drugie – żeby zmaksymalizować wiarygodność danych uzyskanych w badaniu ze względu na specyficzny charakter zmiennej „endocentryzmu lub egzocentryzmu moralnego”, mierzonej za pomocą kwestionariusza projekcyjnego KEEM⁸. Wskaźnikiem zmiennej „aprobata społeczna” jest wysoki wynik uzyskany w kwestionariuszu Aprobaty Społecznej.

W badaniu zastosowano również technikę badania kwestionariuszem ze względu na anonimowość badania, możliwość wprowadzenia projekcyjnego charakteru pomiaru za pośrednictwem odpowiedniego testu oraz niemożliwość zbadania pozostałych zmiennych za pomocą innych technik badawczych (jak np. wywiad).

CHARAKTERYSTYKA SPOSOBU PRZEPROWADZENIA BADAŃ

Badanie miało charakter quasi-eksperymentalny. Nie zastosowano doboru losowego ze względu na brak możliwości manipulowania zmienną „wolontariat”. Z tego względu do grupy badawczej osoby dobierane były celowo. Kryterium doboru była stała praca jako wolontariusz w hospicjum stacjonarnym lub domowym.

Badania były prowadzone od 15 marca do 30 kwietnia. Każda osoba badana została poinformowana co do ogólnego charakteru i celu badań, którym jest poddawana. Badania przeprowadzone na potrzeby niniejszej pracy spełniały kryteria etyczne, przestrzegana była zasada dobrowolności i świadomej zgody na udział. Uczestnicy poinformowani zostali o całkowitej anonimowości i poufności zebranych danych. Zgodnie ze standardami etycznymi osoby badane miały możliwość wycofania zgody na udział w badaniu w każdym momencie jego trwania bez żadnych konsekwencji.

5 J. Karyłowski, dz. cyt.

6 M. Davis, *Empatia. O umiejętności współodczuwania*, Gdańsk, 1999.

7 J. Wilczyńska, R. Ł. Drwal, *Opracowanie Kwestionariusza Aprobaty Społecznej (KAS) J. Wilczyńskiej i R. Ł. Drwala*. [w:] R. Ł. Drwal, P. Brzozowski, P. Oleś (red.), *Adaptacja kwestionariuszy osobowości*, Warszawa 1995.

8 A. Zalewska, *Związki pomiędzy potrzebą aprobaty społecznej a zadowoleniem z pracy w badaniach anonimowych*, „Roczniki Psychologiczne” 2006, nr 2, T. IX.

Badania zostały przeprowadzone na populacji wolontariuszy pracujących w hospicjach w całej Polsce. Pomiary wykonano drogą elektroniczną (przesyłanie elektronicznej wersji zestawu kwestionariuszy) i papierową. Badanie przeprowadzone drogą elektroniczną również miało charakter anonimowy – osoba wypełniała pakiet kwestionariuszy online otrzymanych za pomocą linku przesłanego na podany adres e-mail, co uniemożliwiało identyfikację badanego za pośrednictwem Internetu. Zdecydowano się na użycie nowych technologii w badaniu ze względu na trudność w pozyskaniu grupy badawczej.

Osoby badane otrzymały zestaw trzech kwestionariuszy (Kwestionariusz Aprobaty Społecznej J. Wilczyńskiej i R. Drwala⁹, Kwestionariusz Endocentryzmu i Egzocentryzmu Moralnego J. Karyłowskiego¹⁰, Indeks Reaktywności Interpersonalnej M. Davisa¹¹), oraz ankietę obejmującą takie dane socjodemograficzne jak wiek, wykształcenie, wielkość zamieszkiwanego miasta, podejmowanie pracy wolontariackiej, czas jej trwania. Czas badania wynosił około 60 minut.

CHARAKTERYSTYKA GRUPY BADAWCZEJ

W badaniu wzięło udział 70 wolontariuszy hospicyjnych oraz 70 osób przypisanych do grupy kontrolnej. Kryterium doboru do grupy wolontariuszy była stała praca na umowę o wolontariat. W skład grupy kontrolnej weszły te osoby, które nie podejmowały nigdy żadnej działalności wolontariackiej. Wolontariusze byli związani z hospicjami w całej Polsce. Średni wiek w grupie wolontariuszy wyniósł 32 lata ($M=31,62$, $SD=13,43$), a w grupie kontrolnej - 31 lat ($M=30,74$, $SD=12,13$).

Tabela 1. Porównanie grup: pod względem zmiennej „wiek”

wiek	wolontariusze		grupa kontrolna	
	n	%	n	%
16-25 lat	35	50,00%	38	54,29%
26-35 lat	13	18,57%	15	21,43%
36-45 lat	6	8,57%	6	8,57%
46-55 lat	10	14,29%	8	11,43%
55< lat	6	8,57%	3	4,29%
suma	70	100,00%	70	100,00%

Źródło: opracowanie własne

WYNIKI

Pytania badawcze miały na celu sprawdzenie, czy występują różnice pomiędzy wolontariuszami hospicyjnymi a grupą kontrolną w zakresie prezentowanych zmiennych niezależnych.

Pierwsza hipoteza testowana statystycznie zakładała istnienie różnic w poziomie zmiennej „endocentryzm i egzocentryzm moralny” pomiędzy osobami, które pracują w charakterze wolontariusza hospicyjnego a grupą kontrolną. Możliwe było użycie parametrycznego testu t-Studenta dla prób niezależnych, ponieważ spełnione zostały warunki normalności rozkładu ($p<0,05$) oraz równości wariancji ($p=0,36$). Nie stwierdzono istotnych różnic w poziomie endocentrycznej *versus* egzocentrycznej motywacji pomiędzy porównywanymi grupami respondentów ($p=0,11$). Zatem powyższa hipoteza nie uzyskała potwierdzenia statystycznego.

Tabela 2. Porównanie wolontariuszy i grupy kontrolnej pod względem motywacji endo- i egzocentrycznej (test t dla prób niezależnych)

Statystyki	M	SD	t	df	p	p Levena
Porównywane grupy:						
Endo vs Egzocentryzm wolontariusze	6,57	5,94	7,1	138	0,11	0,36
Endo vs Egzocentryzm kontrola	4,8	7,1				

Źródło: opracowanie własne

⁹ J. Wilczyńska, R. Ł. Drwal, dz. cyt.

¹⁰ J. Karyłowski, dz. cyt.

¹¹ A. Lewicka, *Pomiar poziomu empatii emocjonalno-poznawczej za pomocą Indeksu Reaktywności Emocjonalnej Davisa*, [w:] A. Wojnarska (red.), *Diagnostyka resocjalizacyjna. Wybrane Zagadnienia*, Warszawa 2011.

Kolejna hipoteza zakładała istnienie różnic w poziomie empatii pomiędzy wolontariuszami a grupą kontrolną. Sprawdzenia powyższej hipotezy dokonano za pomocą testu nieparametrycznego U Manna-Whitneya, ponieważ rozkład empatii poznawczo-emojonalnej w grupie wolontariuszy nie był zgodny z rozkładem normalnym ($p < 0,20$), podobnie jak w grupie kontrolnej ($p < 0,15$). Wyniki przedstawione zostały w Tabeli 3. Badanie nie wykazało zróżnicowania między porównywanymi grupami ($p = 0,60$). Zjawisko endocentrycznej *versus* egzocentrycznej motywacji w grupie wolontariuszy i grupie kontrolnej lokuje się na podobnym poziomie. Nie ma więc podstaw, by sądzić, że praca prospołeczna i motywacja endocentryczna *versus* egzocentryczna są powiązane. W obu grupach dominujący jest egzocentryzm moralny oznaczający pośrednio, że fakt podjęcia zachowania altruistycznego związany jest z próbą uzyskania zmiany określonej sytuacji bez oczekiwania wpływu na własną samoocenę¹² (w przeciwieństwie do endocentryzmu moralnego). Brak zależności interpretować można dwukierunkowo. Z jednej strony egzocentryzm moralny nie pełni funkcji motywatora do zaangażowania się w wolontariat, który jako główny czynnik sprzyja podjęciu decyzji o pracy w charakterze wolontariusza. Z drugiej strony praca w charakterze wolontariusza hospicyjnego, kontakt z osobą terminalnie chorą, nie wpływa na uruchamianie zasady dostrzeżonej rozbieżności pomiędzy stanem innej osoby a standardami składającymi się na „ja” bądź reprezentacjami poznawczymi, które w konsekwencji przekładają się na motywację endocentryczną i egzocentryczną.

Tabela 3. Porównanie wolontariuszy i grupy kontrolnej pod względem empatii poznawczo-emojonalnej (test U Manna-Whitneya)

Statystyki	Suma rang	z	p
Porównywane grupy:			
Empatia wolontariusze	4807,5	0,53	0,6
Empatia kontrolna	5062,5		

Źródło: opracowanie własne

Hipoteza trzecia zakładała istnienie różnic w poziomie potrzeby aprobaty społecznej pomiędzy wolontariuszami a grupą kontrolną. W dwóch grupach zmienna zależna odbiega od krzywej normalnej ($p < 0,10$, $p > 0,20$). Konieczne było więc zastosowanie testu nieparametrycznego U Manna-Whitneya. Wyniki przedstawiono w Tabeli 4.

Tabela 4. Porównanie wolontariuszy i grupy kontrolnej pod względem aprobaty społecznej (test U Manna-Whitneya)

Statystyki	Suma rang	z	p
Porównywane grupy:			
Aprobata Społeczna wolontariusze	5624,5	-2,87	0,01
Aprobata Społeczna kontrolna	4245,5		

Źródło: opracowanie własne

Badanie ujawniło istotne statystycznie różnice pomiędzy grupą wolontariuszy a grupą kontrolną ($p = 0,01$). Celowe było zatem porównanie średnich dla określenia kierunku zależności. Okazało się, że wolontariusze charakteryzują się wyższym poziomem zmiennej aprobaty społecznej ($M = 16,93$, $SD = 4,19$, $N = 70$) aniżeli grupa kontrolna ($M = 14,7$, $SD = 4,45$, $N = 70$). Taka zależność może być interpretowana w świetle ewolucyjnego podejścia do zachowań altruistycznych, a w szczególności twierdzeń socjobiologii. Jej przedstawiciele, tacy jak Wiliam Hamilton¹³ czy Edward Wilson¹⁴, akcentowali egoistyczną stronę altruizmu. Podkreślali, że jest on formą kooperacji, wymiany (często odroczonej), a także pewnego

¹² J. Karyłowski, dz. cyt.

¹³ Hamilton W. D., *The General evolution of social behavior*, "Journal of Theoretical Biology", No 7, 1964.

¹⁴ Wilson, O. E., *O naturze ludzkiej*, Warszawa 1998.

rodzaju inwestycji, która zaprocentuje w przyszłości¹⁵. Zgodnie z tym podejściem można interpretować potrzebę aprobaty społecznej jako zysk, który „otrzymuje” wolontariusz, angażując się w bardzo wymagającą działalność prospołeczną.

Dyskusja

Celem zaprezentowanych badań było udzielenie odpowiedzi na następujące pytania: czy wolontariusze hospicyjni różnią się od osób, które nigdy nie podejmowały wolontariatu, oraz czy ze względu na specyfikę swojej pracy charakteryzują się oni wyższym poziomem empatii, niższym poziomem aprobaty społecznej, makiawelizmu i egzocentryzmu moralnego? Aby zweryfikować hipotezy postawione w oparciu o powyższe pytania badawcze, przebadano grupę wolontariuszy hospicyjnych oraz osoby, które nigdy nie podejmowały wolontariatu (stanowili oni grupę kontrolną). Zgodnie z podejściem nomotetycznym poszukiwano również ogólnych związków pomiędzy badanymi zmiennymi w grupie samych wolontariuszy.

Wnioski z przeprowadzonych badań koncentrują się wokół kilku obszarów i podkreślają wieloaspektowe powiązanie altruizmu z różnymi czynnikami. Zaobserwowano, że:

- nie ma istotnych statystycznie różnic pomiędzy badanymi grupami w zakresie endocentrycznej i egzocentrycznej motywacji,
- nie ma istotnych statystycznie różnic pomiędzy badanymi grupami w zakresie empatii,
- istnieją istotne statystycznie różnice w zakresie aprobaty społecznej (wolontariusze mają wyższy poziom aprobaty społecznej).

W świetle zaprezentowanych wniosków niezwykle interesujący jest brak różnic pomiędzy grupą wolontariuszy a grupą kontrolną w zakresie endocentrycznej i egzocentrycznej motywacji. Endocentryzm moralny związany jest z funkcjonowaniem norm w obrębie „ja”, skłaniających jednostkę do podejmowania zachowań altruistycznych. W przypadku egzocentryzmu moralnego chęć niesienia pomocy wynika z faktu posiadania reprezentacji umysłowej drugiego człowieka jako istoty autotelicznej. Jako że istnieją dwa typy mechanizmów, które wyjaśniają egzocentryzm moralny, interpretacja uzyskanego wyniku może przebiegać w różnych kierunkach. Zdaniem wielu badaczy mechanizmy emocjonalne mogą mieć charakter wrodzony. Dlatego brak różnic pomiędzy wolontariuszami a grupą kontrolną pozwala wysunąć wniosek, że wolontariusze nie podjęli pracy wolontariackiej ze względu na wrodzone wyższe pokłady empatii. Być może praca wolontariacka istotnie wpływa na posiadane schematy poznawcze na temat świata. Jednostka angażuje się w wolontariat, gdyż dostrzegane przez nią cierpienie wzbudza w niej napięcie, które znajduje swoje ujęcie w pracy na rzecz innych. Podsumowując, praca w hospicjum najprawdopodobniej nie jest czynnikiem, który modyfikuje schematy poznawcze, a przez to spostrzeganie rzeczywistości.

Po drugie, zmienną motywującą do aktywności wolontariackiej (najprawdopodobniej nieświadomie) jest aprobatą społeczną. Rozumiana może być zarówno jako zysk i korzyść wynikające z zaangażowania się w wolontariat. Otrzymany wynik jest spójny z badaniami, które przeprowadził Jacek Śliwiak¹⁶, zgodnie z którymi osoby o mezocentrycznym altruizmie charakteryzowały się istotnie wyższym poziomem aprobaty społecznej niż niealtruści. Wysokie zapotrzebowanie na aprobatę można łączyć z endocentryzmem moralnym. Osoba motywowana chęcią uzyskania zmian w obrębie własnej osoby będzie zachowywać się tak, aby uzyskać akceptację ze strony innych. Brak zależności pomiędzy zmiennymi może sugerować słabość psychometryczną narzędzia KEEM w grupie wolontariuszy.

Przeprowadzone badania pokazują, że poszukiwanie motywów i korelatów podejmowania pracy wolontariackiej jest zadaniem trudnym. Duża ilość zmiennych rozkładających się w czasie, związanych nie tylko z jednostką, ale przede wszystkim z wpływem społecznym, dodatkowo utrudniają to zadanie. Należy jednak mieć nadzieję, że fenomen wolontariatu będzie budził zainteresowanie badaczy, a chęć poszukiwania i odkrycia konkretnych motywacji nie umniejszy nigdy użyteczności pracy wolontariackiej.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] Davis M., *Empatia. O umiejętności współodczuwania*, Gdańsk 1999.
- [2] Hamilton W. D., *The General evolution of social behavior*, „Journal of Theoretical Biology”, No 7, 1964.
- [3] Karyłowski J., *O dwóch typach altruizmu. Badania nad endo- i egzocentrycznymi źródłami podejmowania bezinteresownych działań na rzecz innych ludzi*, Warszawa 1982.

15 A. Szuster, *W poszukiwaniu źródeł i uwarunkowań ludzkiego altruizmu*, Warszawa 2005.

16 J. Śliwiak, *Osobowość altruistyczna*, Lublin 2001.

- [4] Lewicka A., *Pomiar poziomu empatii emocjonalno-poznawczej za pomocą Indeksu Reaktywności Emocjonalnej Davisa*, [w:] Wojnarska A. (red.), *Diagnostyka resocjalizacyjna. Wybrane Zagadnienia*, Warszawa 2011.
- [5] Reykowski J., *Motywacja, postawy prospołeczne a osobowość*, Warszawa 1979.
- [6] Szuster A., *W poszukiwaniu źródeł i uwarunkowań ludzkiego altruizmu*, Warszawa 2005.
- [7] Śliwak J., *Osobowość altruistyczna*, Lublin 2001.
- [8] Wilczyńska J., Drwal R. Ł., *Opracowanie Kwestionariusza Aprobaty Społecznej (KAS) J. Wilczyńskiej i R. Ł. Drwala*, [w:] Drwal R. Ł., Brzozowski P., Oleś P. (red.), *Adaptacja kwestionariuszy osobowości*, Warszawa 1995.
- [9] Wilson O. E., *O naturze ludzkiej*, Warszawa 1998.
- [10] Zalewska A., *Związki pomiędzy potrzebą aprobaty społecznej a zadowoleniem z pracy w badaniach anonimowych*, „Roczniki Psychologiczne” 2006, nr 2, t. IX.